

Retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde

Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde

Maj 2022

Udgivet af Uddannelses- og Forskningsministeriet på
vegne af Udvalg om retningslinjer for
internationalt forsknings- og
innovationssamarbejde
Børsgade 4
Postboks 2135
1015 København K
Tel.: 3392 9700
ufm@ufm.dk
www.ufm.dk

Publikationen kan hentes på ufm.dk/publikationer

Retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde

Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde

Maj 2022

Indhold

Forord	6
Sammenfatning	10
Identificér og beskyt jeres kritiske forskning	13
Kend jeres forsknings værdi og potentiale	13
Beskyt jeres viden og resultater	14
Sæt jer ind i eksportkontrolreglerne og investeringsscreeningsloven	16
Kend jeres samarbejdspartnere	18
Undersøg, hvem I samarbejder med	18
Spørg jer selv, hvorfor I samarbejder med dem	19
Afgræns, hvad I samarbejder med dem om	21
Beskyt jeres institution, ansatte og studerende	23
Vær bevidst om, at der kan være en trussel	23
Fokusér på sikkerhedsprocedurer og -systemer	24
Værn om jeres ansatte og studerende	25
Om udvalget	27

Forord

Hvorfor er der behov for disse retningslinjer?

Forskning og innovation er udpræget international i sin natur, og internationalt samarbejde er af særlig interesse for en lille, åben økonomi som Danmark. Et stærkt og åbent internationalt forsknings- og innovationssamarbejde giver adgang til højt specialiserede forskningsfaciliteter i udlandet og den nyeste viden – og understøtter tiltrækning af talenter til Danmark.

Danske uddannelses- og forskningsinstitutioner oplever samtidig, at internationalt samarbejde på forsknings- og innovationsområdet er blevet mere komplekst at navigere i over det seneste årti, og at samarbejdet i høj grad indebærer etiske, økonomiske og sikkerhedsmæssige risici. Disse risici omfatter blandt andet brud på principperne for forskningsintegritet og ansvarlig forskningspraksis, censur og begrænsning af akademisk frihed, tab af militær eller kommerciel viden og uetisk anvendelse af teknologi, herunder anvendelse i strid med menneskerettighederne.

Risikoen for udenlandsk indblanding er reel, og både danske og udenlandske efterretningstjenester giver udtryk for, at fremmede stater i højere grad end tidligere uretmæssigt forsøger at anskaffe sig viden, teknologi og produkter, som er vigtige for Danmarks konkurrenceevne eller som kan have en negativ indflydelse sikkerhedspolitisk. Samtidig ændrer den geopolitiske kontekst og trusselsbilledet sig løbende.

Danmark står ikke alene med disse udfordringer. Der er bred enighed i EU om, at internationalt forsknings- og innovationssamarbejde skal ske på et langt mere strategisk grundlag, hvor der insisteres på *gensidighed* og *transparens* og stilles skarpt på *egne interesser*.

Særligt risikable lande

Internationalt forsknings- og innovationssamarbejde er en integreret og vigtig del af moderne forskningspraksis og findes i talrige varianter og på forskellige niveauer. Samarbejde med internationale partnere kan optræde i form af f.eks. fælles forskningsprojekter, strategiske partnerskaber, *memoranda of understanding*, konkrete virksomhedskontrakter, fællespublikationer, institutionsbesøg eller udveksling.

Internationalt samarbejde kræver særlig forsigtighed, hvis partnerens hjemland er karakteriseret som "ikke-ligesindet", her forstået som et land, som bryder med internationalt anerkendte normer og principper såsom FN's menneskerettigheder, retsstatsprincippet, akademisk frihed og individets/institutionens uafhængighed fra staten. I denne sammenhæng kan indekseringerne fra *Academic Freedom Index*, *Freedom in the World*, *World Justice Project Rule of Law Index* understøtte risikovurderingen. Det er en skærpende omstændighed, når civil forskning ikke er adskilt fra den militære (civil-militær fusion) i ikke-ligesindede lande, idet danske institutioner dermed uforvarende kan bidrage til at opbygge militærkapacitet hos potentielt fjendtlige magter.

Det er i Danmarks interesse at opretholde og håndhæve globale normer for videnskab. Et sådan globalt system afhænger af, at lande udveksler viden på tværs, og at forskere føler sig knyttet til hinanden i kraft af at arbejde under de samme kriterier og værdier. Danske institutioner bør fremme internationale standarder for god videnskabelig praksis såsom *The European Code of Conduct for Research Integrity* og *Bonn-erklæringen om forskningsfrihed*, f.eks. ved at lade referencer til disse indgå i internationale samarbejdsaftaler.

På denne baggrund har Udvalget for retningslinjer om internationalt forsknings- og innovationssamarbejde udarbejdet en række retningslinjer til de danske uddannelses- og forskningsinstitutioner.

Hvad er formålet med retningslinjerne?

Disse retningslinjer skal understøtte danske institutioner i en balanceret tilgang til internationalt forsknings- og innovationssamarbejde med fokus på at mindske etiske, økonomiske og sikkerhedsmæssige risici og beskytte egne langsigtede interesser i samarbejdet.

Formålet er todelt: At øge opmærksomheden hos ansatte på de risici, der kan være ved internationalt samarbejde samt at bistå ledelsen på institutionerne til at opbygge strukturer og procedurer, der kan hjælpe ansatte til at navigere og træffe kloge valg i internationale samarbejdsrelationer.

Hvem skal bruge retningslinjerne?

Målgruppen for retningslinjerne er ledelserne på de danske uddannelses- og forskningsinstitutioner. Fuld implementering af retningslinjerne vil kræve ejerskab hos både ledelse og ansatte, men det er institutionsledelsens ansvar at skabe opmærksomhed hos ansatte om de risici, der kan være ved internationalt samarbejde, og at opbygge strukturer og procedurer, der kan hjælpe ansatte til at navigere.

Det er udvalgets forventning, at ledelserne på danske institutioner gør brug af disse retningslinjer til at vurdere, hvilke internationale samarbejdsrelationer, der kan bidrage positivt til deres forskning, og hvilke de skal have et særligt øje på, eller helt undgå.

Retningslinjerne er også relevante for øvrige aktører på forsknings- og innovationsområdet, herunder GTS-institutterne, regionerne og forskningstunge virksomheder.

Retningslinjerne er udarbejdet af Udvalget for retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde.

Nyttige links

UFM og PET's pjece "[Er jeres forskning i fare?](#)"

PET's "[Vurdering af spionagetruslen mod Danmark](#)" og FE's [Udsyn 2021](#).

Forsvarets Efterretningstjenestes Center for Cybersikkerheds [trusselsvurdering for dansk forskning og universiteter](#).

Erhvervsstyrelsen om [eksportkontrol](#) og [investeringscreening](#).

EU's [liste over produkter med dobbelt anvendelse og værktøjskasse til uddannelses- og forskningsinstitutioner for at undgå udenlandsk indblanding](#).

EU-netværket EU-KNOC's [oversigt over retningslinjer fra andre lande](#).

Sammenfatning

Nedenfor følger en sammenfatning over de konkrete tiltag, der forventes igangsat af institutionerne som opfølgning på udvalgets arbejde.

Identificér og beskyt jeres kritiske forskning

Kend jeres forsknings værdi og potentiale

- Institutionerne foretager en overordnet vurdering af, hvilke forskningsområder, data, udstyr og resultater, der er strategisk vigtige for institutionen og dermed udsatte.
- Institutionerne foretager en vurdering af, om disse områder, udstyr, data og resultater er tilstrækkeligt beskyttet og er ekstra opmærksomme på, hvilke samarbejdsrelationer der indgås på området.

Beskyt jeres viden og resultater

- Institutionerne udarbejder standardaftaler for internationalt samarbejde, hvor betingelserne for IPR, omfang af videndeling og ejerskab er klart formuleret, og hjælper deres ansatte med at håndhæve betingelserne under og efter projektforløbet.
- Institutionerne øger deres opmærksomhed på, hvad samarbejdsaftalen indeholder af relevante betingelser og overvejer løbende, om der er behov for yderligere tiltag.

Sæt jer ind i eksportkontrolreglerne og investeringsscreeningsloven

- Institutionerne tager initiativ til at udarbejde institutionspecifikke vejledninger og/eller afholder workshops eller kurser om regelsæt og implementering tilpasset deres institutions konkrete behov.
- Institutionerne overvejer at etablere arbejdsgrupper eller udpege ressourcepersoner inden for særlige områder som f.eks. dual-use.

Kend jeres samarbejdspartnere

Undersøg, hvem I samarbejder med

- Institutionerne har procedurer for at kunne foretage grundige baggrundstjek af internationale partnere hvor relevant og deler viden om potentielle problematiske partnere med hinanden.
- Institutionerne forholder sig kritisk til ukendte partnere og sørger for, at deres ansatte ved, hvordan de kan indberette mistænkeligheder til institutionens ledelse.

Spørg jer selv, hvorfor I samarbejder med dem

- Institutionerne udarbejder en spørgeguide til forskere, som kan anvendes til at vurdere relevansen af at indgå i et specifikt internationalt samarbejde.
- Institutionerne overvejer nøje, om det er med den pågældende partner, at sandsynligheden for merværdi er størst, og om der er ligeværdige og kompatible interesser i samarbejdet.

Afgræns, hvad I samarbejder med dem om

- Institutionerne overvejer som standard at inkludere positivlister i internationale samarbejdsaftaler over, hvilke konkrete teknologier, data, udstyr, resultater m.v., de vil dele eller give adgang til. Negativlister kan ligeledes overvejes.

Beskyt jeres institution, ansatte og studerende

Vær bevidste om, at der kan være en trussel

- Institutionerne øger opmærksomheden på trusler og risici hos ansatte og studerende og rådgiver dem om, hvordan de reducerer risikoen, f.eks. ved at afholde kurser, udarbejde vejledninger, arrangere briefings m.v., eventuelt tilpasset det enkelte institut.
- Institutionerne bidrager til at skabe en opmærksomhedskultur på tværs af hele organisationen, herunder ved at opfordre ansatte til at deltage i institutionens initiativer på området.

Fokusér på sikkerhedsprocedurer og -systemer

- Institutionerne tydeliggør kommandovejene i organisationen og etablerer klare kommunikationskanaler og procedurer for håndtering af sikkerhed.
- Institutionerne sørger for, at ansatte og studerende ved, hvordan de udviser god digital adfærd, forsigtighed på rejser og ophold særligt i ikke-likesindede lande samt indberetter mistænkelige henvendelser eller opførsel til ledelsen.

Værn om jeres ansatte og studerende

- Institutionerne giver deres interne regler for bibeskæftigelse et eftersyn og skærmer deres ansatte og studerende mod adgang til viden og kritiske forskningsområder m.m., der ikke er nødvendig for disses studier eller arbejde, og som fremmede stater kunne have interesse i at tilegne sig, få adgang til eller påvirke.
- Institutionerne har klare procedurer for on-boarding af nye ansatte, herunder kendskab til gældende regler og kodeks, og styrker det løbende ledelsesfokus på særligt udenlandske ansattes relevante tilhørsforhold.
- Institutionerne øger ansattes og studerendes opmærksomhed på menneskerettede og økonomiske metoder, der kan føre til udenlandsk indblanding, og opfordrer til, at forsøg på dette bliver indberettet.

Identificér og beskyt jeres kritiske forskning

Kend jeres forsknings værdi og potentiale

Der er behov for, at institutionerne:

- foretager en overordnet vurdering af, hvilke forskningsområder, data, udstyr og resultater, der er strategisk vigtige for institutionen og dermed udsatte.*
 - foretager en vurdering af, om disse områder, udstyr, data og resultater er tilstrækkeligt beskyttet og er ekstra opmærksomme på, hvilke samarbejdsrelationer der indgås på området.*
-

Det er vigtigt, at I som ledelse på en forskningsinstitution har et overblik over hvilke forskningsresultater eller –områder, der er strategisk vigtige for jeres institution. Det kan f.eks. være, at jeres institution ligger inde med data, der er unikke og efterspurgt globalt, eller at jeres forskning er tæt på et gennembrud på området. Det handler om at identificere særligt værdifulde og udsatte forskningsområder – de aktiver, som andre vil have fat i.

På disse områder er det ikke kun nødvendigt at beskytte forskningen gennem patentering og håndhævelse af ophavsrettigheder, men også ved nøje at overveje med hvem og hvordan, der samarbejdes internationalt. Der findes nemlig talrige eksempler på, at udenlandske forskere uretmæssigt forsøger at skaffe sig adgang til unikke data, forretningshemmeligheder eller militær know-how til skade for danske interesser.

Det er vurderingen, at udenlandske statslige aktører i højere grad end tidligere forsøger at indhente viden og uretmæssigt overføre teknologi. I visse tilfælde med henblik på militær eller uetisk anvendelse, herunder i strid med menneskerettighederne, i andre tilfælde for at styrke egen forskningskapacitet og konkurrenceevne på bekostning af den danske.

I praksis kan det være svært at vurdere, hvad et specifikt forskningsfelt og konkrete forskningsresultater potentielt kan (mis)bruges til. Og jo

tættere forskningen er på egentlig grundforskning, jo sværere er det. Selvom forskningen er i de tidlige stadier, kan den imidlertid stadig være værdifuld og beskyttelsesværdig. Det er forskeren selv, der bedst kan vurdere og klassificere viden på det konkrete forskningsfelt, og dermed har forskeren et medansvar for at hjælpe ledelsen med at vurdere forskningens værdi og potentiale.

Erfaringer viser, at de mest udsatte områder for at miste kommerciel eller militær know-how findes inden for naturvidenskab, sundhedsvidenskab og teknisk videnskab (se også pkt. 1.3.). Men også inden for samfundsvidenskab og humaniora kan der være risici, herunder tab af akademisk frihed, censur og påvirkning eller omskrivning af forskningsresultater. Det er derfor vigtigt altid at tage udgangspunkt i den konkrete forskning.

Beskyt jeres viden og resultater

Der er behov for, at institutionerne:

- *udarbejder standardaftaler for internationalt samarbejde, hvor betingelserne for IPR, omfang af videndeling og ejerskab er klart formuleret, og hjælper deres ansatte med at håndhæve betingelserne under og efter projektforløbet.*
 - *øger deres opmærksomhed på, hvad samarbejdsaftalen indeholder af relevante betingelser, og løbende overvejer, om der er behov for yderligere tiltag for at beskytte forskningen.*
-

Det er ikke altid tilfældet, at I har den samme interesse i samarbejdet som jeres internationale samarbejdspartnere.

Hvor interessen fra jeres side kan være akademisk eller forskningsfaglig, kan jeres internationale partner have interesse i:

- at forskningen fører til et fremtidigt kommercielt eller patenterbart resultat
- følsomme data eller personligt identificerbare oplysninger som fx genetiske oplysninger eller kommercielle testdata
- en potentiel militær anvendelse af forskningen
- et potentielt grundlag for internationale strategiske politiske forhandlinger eller beslutninger
- at anvende laboratorieudstyr, partneren ellers ikke vil have adgang til, inden for et følsomt forskningsområde.

I bør derfor tidligt tage stilling til, hvordan I vil håndtere og beskytte den viden, I kommer med, hvad I er villige til at dele, og hvem der ejer de resultater, I er med til at generere, når I starter et internationalt samarbejde. I bør have øget opmærksomhed på risikostyring jo højere teknologiudviklingsniveau, jo større økonomi og jo større udveksling af personer, samarbejdet indebærer.

Tager I ikke stilling til dette, risikerer I, at I ikke kan:

- anvende jeres viden og afprøve jeres ideer på en sikker måde
- bevise jeres ejerskab
- profitere fra en eventuel kommercialisering af resultaterne
- forhindre eller afskrække uønsket anvendelse af jeres viden og resultater.

Konkret bør ovenstående opmærksomhedspunkter inkluderes i jeres samarbejdsaftale med den internationale partner. Det kan f.eks. gøres ved at lave en liste over de videnskabelige undersøgelser, metoder, materialer m.v., I bringer ind i samarbejdet, samtidigt med, at I undersøger, hvordan disse er stillet i forhold til intellektuelle ejendomsrettigheder (IPR), såsom patenter, licensaftaler og copyright.

Det kan også være hensigtsmæssigt at inkludere reference til fælles akademiske værdier i samarbejdsaftalerne som f.eks. The European Code of Conduct for Research Integrity og Bonn-erklæringen om forskningsfrihed. Dette er ikke kun relevant for IPR. Det kan være nødvendigt, at I forud for, at der indgås en samarbejdsaftale om et fælles forskningsprojekt, indgår en særskilt fortroligheds- eller hemmeligholdelsesaftale for at afskrække jeres internationale partner fra at misbruge eller videregive centrale oplysninger.

En god samarbejdsaftale kan aldrig sikre jer fuldstændigt mod tyveri, spionage og misbrug, men den giver et klart signal til internationale partnere om, at I er bevidste om jeres rettigheder og klar til at håndhæve dem. Det kan medvirke til at forhindre og afskrække forsøg på uønsket overførsel og/eller anvendelse af jeres viden og resultater.

For at lette arbejdet og ensarte tilgangen på jeres institution, bør I kunne stille en standardkontrakt til rådighed, som jeres ansatte kan tage udgangspunkt i. Ikke alle samarbejdsformer kræver, at der udarbejdes en

samarbejdsaftale, og aftalernes omfang varierer fra samarbejdets type og formalitet. Det er jer selv, der bedst kan vurdere dette.

Når I indgår samarbejde med udenlandske forskningsinstitutioner, bør I ligeledes være opmærksomme på, at der på individuelle institutioner og i enkelte lande kan være afvigende regler om ejerskabet til resultater. Sørg for at skabe klarhed om dette, inden samarbejdet startes. Er det institutionen eller den individuelle forsker, der ejer resultaterne? Hvem har lov til at tilgå resultaterne efterfølgende og i hvilken grad?

Sæt jer ind i eksportkontrolreglerne og investeringsscreeningsloven

Der er behov for, at institutionerne:

- *tager initiativ til at udarbejde institutionsspecifikke vejledninger og/eller afholde workshops eller kurser om regelsæt og implementering tilpasset deres institutions konkrete behov.*
 - *overvejer at etablere arbejdsgrupper eller udpege ressourcepersoner inden for særlige områder som f.eks. dual-use.*
-

Risikoen for militær eller uetisk anvendelse af teknologi og forskningsresultater er et centralt risikoområde i internationalt samarbejde. Det er på samme tid et meget reguleret risikoområde, og det er derfor vigtigt, at I sætter jer ind i særligt eksportkontrolreglerne og investeringsscreeningsloven.

Eksportkontrolregimet indeholder krav om kontrol af eksport af og teknisk bistand til en række produkter og teknologier, som både kan anvendes til civile og militære formål (dual-use). Reglerne stiller bl.a. krav om tilladelse til eksport af dual-use produkter og teknologier uden for EU, men også inden for EU for så vidt angår visse særligt kritiske produkter.

Eksportkontrol omfatter også forbud mod at yde teknisk bistand i forbindelse med dual-use produkter, hvis der er risiko for, at de kan anvendes i forbindelse med masseødelæggelsesvåben. Teknisk bistand kan f.eks. være foredrag, undervisning eller konsulentbistand, og viden og akademiske aktiviteter kan således være genstand for eksportkontrol.

Joint venture-samarbejder om forskning og udvikling inden for forsvarssektoren, it-sikkerhed, kritisk teknologi eller kritisk infrastruktur er omfattet af investeringsscreeningsloven. Det betyder, at aftaler inden for de nævnte områder mellem en udenlandsk investor og danske forskningsinstitutioner kræver tilladelse af Erhvervsstyrelsen.

Kritisk teknologi omfatter ifølge investeringsscreeningsloven:

- Kunstig intelligens og machine learning til autonome fartøjer, efterligning af mennesker, analyse af positioneringsdata og biometrisk identifikation.
- Avanceret industriel robotteknologi, herunder til produktionsrobotter eller til brug i sundhedssektoren samt avanceret droneteknologi.
- Halvledere til brug i integrerede kredsløb, herunder teknologier der understøtter produktionen heraf.
- Teknologier til beskyttelse af cyber- og informationssikkerhed med henblik på tilgængelighed, integritet eller fortrolighed i it-systemer, samt forsvar mod it-angreb.
- Rumfartsteknologi til opsendelse af satellitter, personer og andet samt kommunikationsteknologi der understøtter dette.
- Teknologier til industriel energilagring, energikonvertering og energitransport.
- Kvanteteknologi i forbindelse med kvantecomputere, kvantesensorer, kvantekryptografi og kvantekommunikation.
- Nuklearteknologi, dog ikke produkter til anvendelse i sundhedssektoren.
- Nanoteknologi, herunder avancerede materialer med grafen.
- Bioteknologi inden for syntetisk biologi.
- 3D-print til fremstilling af komponenter til industriel anvendelse.

Da der kan være udfordringer med at operationalisere eksportkontrolregimet og investeringsscreeningsloven på forskningsområdet, er det nødvendigt, at I forholder jer specifikt til problematikken. Det kan f.eks. være ved at sørge for, at der udarbejdes vejledninger og tjeklister og afholdes workshops eller kurser. I bør ligeledes overveje, om der skal etableres en dual-use arbejdsgruppe eller udpeges ressourcepersoner inden for særlige fagområder.

Kend jeres samarbejdspartnere

Undersøg, hvem I samarbejder med

Der er behov for, at institutionerne:

- *har procedurer for at kunne foretage grundige baggrundstjek af internationale partnere hvor relevant, og at de deler viden om potentielle problematiske partnere med de øvrige danske institutioner.*
 - *forholder sig kritisk til ukendte partnere og sørger for, at deres ansatte ved, hvordan de kan indberette mistænkeligheder til institutionens ledelse.*
-
-

På samme måde som virksomheder benytter sig af *due diligence*-undersøgelser i forbindelse med virksomhedsoverdragelser og –fusioner, er det nødvendigt, at I kun indgår samarbejde med internationale partnere på et oplyst grundlag. Det bidrager til, at I kan afdække og reducere potentielle risici ved samarbejdet.

Et sådan baggrundstjek er også et nødvendigt værktøj til at kunne vurdere omfanget af samarbejdet (er der noget, I ikke kan samarbejde med den internationale partner om?), og om samarbejdet tilfører tilstrækkelig værdi til jeres forskning (får I nok ud af samarbejdet?).

Udenlandsk indblanding kan være svært at gennemskue i internationalt samarbejde, og det er derfor vigtigt også at undersøge, hvem I indirekte samarbejder med. Det vil sige at undersøge, hvem der helt eller delvist kontrollerer jeres internationale samarbejdspartner. Hvis der er risiko for, at jeres partner f.eks. har tætte relationer til en fremmed stats militær eller politiske partier, bør I være særdeles varsomme og kun indgå i samarbejdet under allerstørste bevågenhed.

For at udnytte den viden, der allerede er opbygget i Danmark på området, kan det anbefales at tage kontakt til andre danske forskningsinstitutioner (eller de danske innovationscentre, hvor relevant) og høre om deres

erfaringer med en specifik partner. I særlige tilfælde kan det være nødvendigt at kontakte efterretningstjenesterne, der gerne bistår med yderligere rådgivning. Hver institution bør udpege en kontakt/enhed, der forestår kontakten til tjenesterne.

Simple samarbejder som eksempelvis deltagelse i konferencer og fælles konferencepublikationer stiller andre krav til risikovurderinger end mere komplekse samarbejder som samarbejdsprojekter og egentlige partnerskaber.

Hvis I indgår i et multinationalt samarbejde, hvor der deltager både europæiske og internationale partnere, anbefales I altid at spørge de europæiske partnere, der har formidlet kontakten til de internationale partnere, om de har foretaget de nødvendige baggrundstjek.

Det er ikke alle stater uden for Europa, der kræver lige stor bevågenhed. Samarbejdet kræver særlig forsigtighed, hvis jeres partners hjemstat bryder med internationalt anerkendte normer og principper såsom FN's menneskerettigheder, retsstatsprincippet, akademisk frihed og individs/institutionens uafhængighed fra staten. I denne sammenhæng kan indekseringerne fra *Academic Freedom Index*, *Freedom in the World*, *World Justice Project Rule of Law Index* understøtte risikovurderingen. Det er en skærpende omstændighed, når civil forskning ikke er adskilt fra den militære (civil-militær fusion) i ikke-ligesindede lande.

Spørg jer selv, hvorfor I samarbejder med dem

Der er behov for, at institutionerne:

- *udarbejder en spørgeguide til forskere, som kan anvendes til at vurdere relevansen af at indgå i et specifikt internationalt samarbejde.*
 - *nøje overvejer, om det er med den pågældende partner, at sandsynligheden for merværdi er størst, og om der er ligeværdige og kompatible interesser i samarbejdet.*
-

I bør kun indgå større forpligtende samarbejder med internationale partnere, hvor jeres gevinst af samarbejdet står fuldstændig klart. Det kan være, at I får adgang til viden, I ellers ikke ville kunne tilegne jer, eller at I får adgang til udstyr, som ellers ville være for dyrt at købe sig adgang til.

Spørg altid jer selv, om det er med den pågældende partner, at sandsynligheden for merværdi er størst. En tommelfingerregel er at starte småt – mindre, undersøgende aktiviteter med lavt teknologiudviklingsniveau såsom et fælles indlæg på en konference er knap så forpligtende og risikobetonede som større samarbejder.

I bør ikke indgå samarbejder, hvis det finansielle bidrag fra jeres internationale partner forekommer mistænkeligt generøst eller ikke er proportionelt med arbejdsindsatsen. Selvom det kan være svært at vurdere en samarbejdspartners egentlige motivation, så bør du heller ikke indgå samarbejder med internationale partnere, hvis du er i tvivl om partnerens motivation for samarbejdet. Et faresignal er, hvis nogen interesserer sig mere for, hvad I ved generelt, end hvad I kan bidrage konkret med i samarbejdet – eller hvis aftalen indeholder særlige krav eller medfører selv-censur.

Som udgangspunkt bør internationalt samarbejde være lige berigende for begge parter. For at opnå dette bør der formuleres klare fælles mål, og der bør være transparens i forhold til motivation og allokering af ressourcer. En ensidig finansierings- eller resourceallokering bør undgås. På den måde kan I fremme reciprocitet i samarbejdet samtidigt med et skarpt fokus på egne interesser.

I bør også vurdere risikoen for, at partneren sætter grundlæggende værdier under pres i samarbejdet, herunder akademisk frihed, ytringsfrihed, forskningsintegritet og ansvarlig forskningspraksis m.v. I nogle lande er der særlige udfordringer med falske *peer reviews*, fabrikation og forfalskning af data eller plagiering som følge af kombinationen af lave forskerlønninger og høje bonusser for publicering. Endelig bør I være opmærksomme på, at der er set eksempler på "etisk dumping", hvor forskningsprojekter, som af etiske grunde ikke kan gennemføres inden for EU, eksporteres til gennemførelse i lande med andre standarder.

Som vejledende spørgeguide kan I tage udgangspunkt i følgende:

Spørgeguide

- Hvem samarbejder vi med (indirekte og direkte) og hvorfor?
- Er samarbejdet ligeværdigt?
- Hvem finansierer det pågældende samarbejde, og hvilken indflydelse følger med finansieringen?
- Hvem har ret til forskningsresultatet?
- Hvilke potentielle risici kan der være forbundet med et samarbejde med forskere fra det konkrete land og/eller institution?
- Pålægger aftalen indirekte og/eller direkte restriktioner på forskningsfriheden – er aftaleteksten klar eller efterlader den plads til fortolkning?
- Hvilken data deles, og hvem har ret til den?
- Har samarbejdspartneren stærke kommercielle interesser i samarbejdet - hvilken betydning skal det have for videndeling?

Afgræns, hvad I samarbejder med dem om

Der er behov for, at institutionerne:

- *overvejer som standard at inkludere positivlister i internationale samarbejdsaftaler og -relationer over, hvilke konkrete teknologier, data, udstyr, resultater m.v., de vil dele eller give adgang til. Negativlister kan ligeledes overvejes, såfremt det vurderes hensigtsmæssigt.*
-

For at I ikke giver den internationale partner unødvendig stor adgang til jeres viden og jeres resultater, bør I sørge for at afgrænse samarbejdet til specifikke områder i aftalen. I kan i den forbindelse overveje at tilføje en positivliste over forskningsområder, teknologi, udstyr eller sågar bygninger, jeres internationale partner kun kan få adgang til gennem samarbejdet. Negativlister (over områder eller udstyr, som der ikke gives adgang til) kan også overvejes, såfremt det vurderes hensigtsmæssigt.

Jeres udgangspunkt bør være, at samarbejdet er så åbent som muligt, så lukket som nødvendigt. Denne tilgang, som også forfølges i EU-projekter, er vigtig, men kan virke uvant, da udgangspunktet i forskningsverdenen er at fremme princippet om *open science*.

Dette er især vigtigt for jer, der er leder på en forskningsinstitution, da det normalt er institutionen, der som juridisk enhed underskriver den formelle samarbejdsaftale. Har I derfor ikke afgrænset, hvad jeres institution vil dele og give adgang til, risikerer I, at jeres internationale partner kan kræve adgang til al den teknologi, data og udstyr, jeres institution råder over, såfremt det er nødvendigt for at kunne leve op til forpligtelserne i aftalen.

Dette gælder også for invitation af gæsteforskere eller ved ansættelse af eksterne undervisere, hvor der kan være behov for at indføre særlige godkendelsesprocedurer, hvor der tages aktivt stilling til, hvilken viden eller hvilket udstyr, der gives adgang til.

Beskyt jeres institution, ansatte og studerende

Vær bevidst om, at der kan være en trussel

Der er behov for, at institutionerne:

- øger opmærksomheden på trusler og risici hos ansatte og studerende og rådgiver dem om, hvordan de reducerer risikoen, f.eks. ved at afholde kurser, udarbejde vejledninger, arrangere briefings m.v., tilpasset det enkelte institut.*
 - bidrager til at skabe en opmærksomhedskultur på tværs af hele organisationen, herunder ved at opfordre ansatte til at deltage i institutionens initiativer på området.*
-

En række konkrete episoder, der involverer danske institutioner, har de seneste år tydeliggjort, at truslen forbundet med internationalt forskningssamarbejde er reel og kompleks. Det er imidlertid langt fra alle ansatte og studerende, som selv har oplevet konkrete etiske eller sikkerhedsmæssige risici.

Det er derfor vigtigt, at I som ledelse på en uddannelses- og forskningsinstitution gør jeres ansatte og i relevant omfang studerende opmærksomme på truslen ved f.eks. at give konkrete eksempler på udenlandsk indblanding og rådgiver dem om, hvordan de kan reducere risikoen. I bør også overveje, om der er behov for at invitere PET til at afholde kurser eller briefings om kritiske teknologier og udenlandsk indblanding.

Som ledelse har I ansvaret for at skabe en modstandsdygtig kultur og robusthed over for truslen på jeres institution gennem oplysning, rådgivning og konkret vejledning til ansatte og studerende om, hvordan de bør gebærde sig.

Fokusér på sikkerhedsprocedurer og -systemer

Der er behov for, at institutionerne:

- tydeliggør kommandovejene i organisationen og etablerer klare kommunikationskanaler og procedurer for håndtering af sikkerhed.*
 - sørger for, at ansatte og studerende ved, hvordan de udviser god digital adfærd, forsigtighed på rejser og ophold særligt i ikke-likesindede lande samt indberetter mistænkelige henvendelser eller opførsel til ledelsen.*
-

Fremmede stater anvender forskellige metoder til at indhente oplysninger – både lovlige, ulovlige eller i gråzonen mellem de to. Det kan være lige fra, at der bliver udvist særlig interesse for jeres forskning på internationale konferencer, at I modtager anmodninger på sociale medier, til at jeres institution bliver udsat for cyberangreb eller indbrud.

Det er jeres ansvar som ledelse at implementere tiltag som en central sikkerhedsorganisation, adgangskontrol, IT, alarmer og overvågning mv. samt klare procedurer for, hvem man som ansat eller studerende kan gå til, hvis man oplever noget bekymrende/mistænkeligt.

Det er samtidig jeres ansvar at udvikle en sikkerhedsbevidst kultur på institutionen, hvor ansatte og i relevant omfang studerende udviser god digital adfærd, forsigtighed på rejser og ophold særligt i ikke-likesindede lande samt at indberetter mistænkelige henvendelser eller opførsel til ledelsen.

Værn om jeres ansatte og studerende

Der er behov for, at institutionerne:

- giver deres interne regler for bibeskæftigelse et eftersyn og skærmer deres ansatte og studerende mod adgang til viden og kritiske forskningsområder m.m., der ikke er nødvendig for disses studier eller arbejde, og som fremmede stater kunne have interesse i at tilegne sig, få adgang til eller påvirke.*
 - har klare procedurer for on-boarding af nye ansatte, herunder kendskab til gældende regler og kodeks, og styrker det løbende ledelsesfokus på særligt udenlandske ansattes relevante tilhørsforhold.*
 - øger ansattes og studerendes opmærksomhed på menneskerettede og økonomiske metoder, der kan føre til udenlandsk indblanding, og opfordrer til, at forsøg på dette bliver indberettet.*
-

Som ledelse på en forskningsinstitution har I ikke blot ansvar for at gøre jeres ansatte og studerende opmærksomme på truslen. Det er også nødvendigt at beskytte dem aktivt mod udenlandsk indblanding.

Eksempler på menneskerettede metoder for udenlandsk indblanding og spionage omfatter: rekruttering af forskere og studerende til udlandet for derigennem at kunne indhente viden, hvervning af forskere og studerende til spionage, lokke informationer ud af personer gennem psykologisk manipulation, afpresning, trusler og tvang samt bestikkelse.

I bør være opmærksomme på, at metoden kan være økonomisk indirekte og meget svær at gennemskue for den udsatte. Dette kan f.eks. være tilfældet med legater, tilskud eller udenlandske talentprogrammer, hvor en ansat eller studerende langsomt indrulleres i en tilknytning, hvor konsekvenserne først viser sig over tid.

Det kan derfor være nødvendigt at give de interne regler for bibeskæftigelse et eftersyn. Selv hvis reglerne vurderes at være dækkende og tilstrækkelige, bør I have et fokus på, om jeres ansatte er tilstrækkeligt bevidste om de forpligtelser, reglerne indebærer.

Tilknytning til f.eks. talentprogrammer er ikke nødvendigvis problematisk, og med åben og transparent dialog om personlige tilbud eller eksterne

tilhørsforhold kan I og jeres ansatte vurdere, om der er grund til bekymring.

Samtidig har nogle fremmede stater efterretningslove, der pålægger deres statsborgere og virksomheder i en given situation at samarbejde med den pågældende stats sikkerhedsmyndigheder.

I bør være opmærksomme på, at der kan være en risiko for udenlandske particeller på danske institutioner, som har til formål at holde de udenlandske ansatte eller studerende på den "rette ideologiske sti". Dette kan påvirke den akademiske frihed eller nedlægge censur omkring forskningsemner eller resultater, men også resultere i militær eller uetisk anvendelse af forskningsresultater, f.eks. i strid med menneskerettighederne.

I den forbindelse kan I skærme jeres institutions udenlandske ansatte mod disse forpligtelser ved nøje at overveje, hvordan videndeling og adgang til særligt kritiske forskningsområder, data eller teknologier kan begrænses, uden at dette går ud over den pågældende forskers arbejde. På den måde begrænses den pågældende forskers mulighed for ufrivilligt eller frivilligt at kunne dele følsom eller kritisk viden med fremmede tjenestere.

Der er ligeledes behov for et ledelsesfokus på at *on-board* nye og udenlandske ansatte i organisationskulturen på jeres institution, herunder styrke deres kendskab til gældende regler og kodeks, f.eks. GDPR, dual-use, forskningsintegritet og -etik m.v.

I bør overveje, om der er udenlandske ansatte, I med fordel kan have en særlig tæt ledelseskontakt til – ikke mindst så I har mulighed for at hjælpe dem, hvis behovet skulle opstå. Det er centralt, at fokus er på at drage omsorg for jeres ansatte, så særlig opmærksomhed ikke opleves som diskrimination.

Endelig har I et ansvar for at vurdere behovet for evt. at udarbejde landespecifikke retningslinjer eller briefings før udveksling af danske forskere og studerende særligt til ikke-ligesindede lande. I kan her overveje at konsultere PET's rådgivningscenter. I bør også overveje, om der i særlige tilfælde skal afholdes debriefings efter endt ophold for at tjekke, om potentielle risici materialiserede sig, og identificere eventuelle mønstre.

Om udvalget

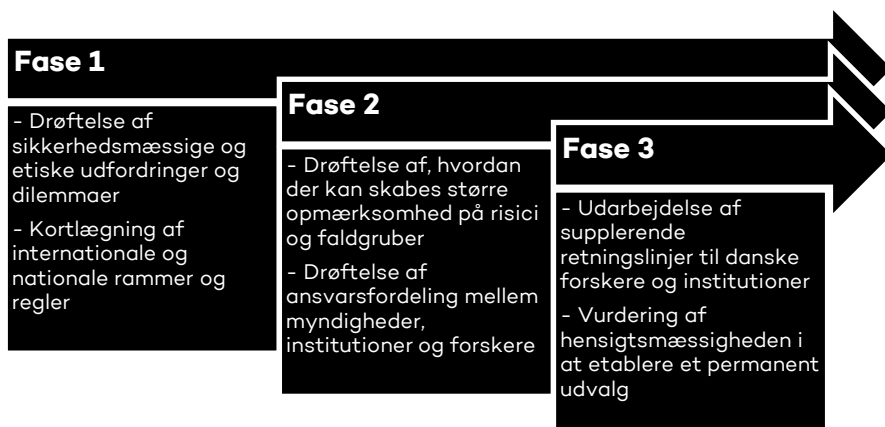
Udvalget om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde (URIS)

URIS blev nedsat i efteråret 2020 med den opgave at gennemgå eksisterende rammer med relevans for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde og se på behovet for eventuelle supplerende tiltag. Målet var at understøtte danske forskningsinstitutioner i en balanceret tilgang, hvor internationalt forsknings- og innovationssamarbejde fremmes parallelt med et øget fokus på potentielle risici.

Som led i denne opgave har URIS forholdt sig til risikoen for:

- Brud på principperne for forskningsintegritet og ansvarlig forskningspraksis, herunder ansvarlig administration af forskningsdata og beskyttelse af ophavsret.
- Uetiske anvendelser af teknologi, herunder militær anvendelse eller anvendelse i strid med menneskerettighederne.
- Udenlandsk indblanding og sikkerhedsbrud fra udenlandske studerende og ansatte ved danske institutioner samt danske studerende på udveksling og ansatte på rejse i udlandet.
- At bidrage til at styrke og opbygge forsknings- og innovationskapacitet på følsomme områder i ikke-ligesindede lande.

Udvalgets arbejde med disse fire risici var opdelt i tre faser:

Med udgangspunkt i ovenstående faser blev der afholdt otte udvalgs-møder i perioden fra september 2020 til januar 2022. URIS inddrog internationale erfaringer i arbejdet, ligesom udvalget inddrog relevante myndigheder og faglige eksperter med indsigt i problemstillingen.

Udvalget bestod af følgende repræsentanter fra universiteterne, professionshøjskolerne og de forskningsfinansierende fonde:

- Peter Kjær, prorektor, Roskilde Universitet
- Lene Pries-Heje, institutleder, IT-Universitetet
- Mogens Rysholt Poulsen, dekan, Aalborg Universitet
- Nikolaj Malchow-Møller, rektor, Copenhagen Business School
- Kristian Pedersen, dekan, Aarhus Universitet
- Rasmus Larsen, prorektor, Danmarks Tekniske Universitet
- David Dreyer Lassen, prorektor, Københavns Universitet
- Henrik Bindslev, dekan, Syddansk Universitet
- Harald Mikkelsen, formand for Forskningsstrategisk Initiativ, Danske Professionshøjskoler
- Maja Horst, bestyrelsesformand, Danmarks Frie Forskningsfond
- Annemarie Munk Riis, vicedirektør, Innovationsfonden
- Søren-Peter Olesen, direktør, Danmarks Grundforskningsfond

Uddannelses- og Forskningsministeriet var formand for udvalget og var retog sekretariatsbetjeningen.